

КОНФЛІКТНІ СТРАТЕГІЇ АРГУМЕНТАЦІЇ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Софія Нерян,

викладач кафедри періодичної преси та медіаредагування
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
e-mail: sofochkania@gmail.com

Статтю присвячено визначенню й кваліфікації стратегій аргументативного спілкування у взаємодії в соціальних мережах. Розглянуто поняття стратегії, схарактеризовано специфіку конфліктного спілкування в протиставленні з кооперативним, запропоновано типологію конфліктних стратегій аргументації. На матеріалі дописів і коментарів користувачів соціальної мережі Facebook простежено особливості конфліктної взаємодії в аргументативному дискурсі. Запропоновано виокремлювати стратегії дискредитації і декларування, що мають вербальні особливості реалізації в соціальних мережах.

Ключові слова: соціальна мережа, аргументативний дискурс, конфліктна взаємодія, комунікативна стратегія, стратегія дискредитації, стратегія декларування.

Актуальність дослідження. Постановка проблеми та її зв'язок із науковими й практичними завданнями.

Одним із ключових понять лінгвопрагматики є комунікативна взаємодія. У межах комунікативної взаємодії дослідники виокремлюють загальну схему, план, за яким відбувається спілкування між комунікантами (А. Белова, Т. ван Дейк, О. Іссерс, К. Седов, О. Селіванова, Т. Янко та ін.). Цей загальний вектор розгортання комунікативної взаємодії отримав назву комунікативної стратегії (далі — *КС*). При цьому спілкування має кооперативний або конфліктний вектор розгортання. Конфліктне

спілкування відбувається як реалізація комунікативного конфлікту, що характеризується «неузгодженістю намірів, стратегічних програм комунікантів, асиметричним відношенням між ними, дисбалансом статусів обличчя, результатом чого переважно є припинення спілкування, небажання подальшого продовження комунікації» [8, 604]. Конфлікт протиставляють кооперації, але не вважають його деструктивною формою комунікативної взаємодії, оскільки він зумовлює пошук нових шляхів розв'язання проблеми. А. Корольова зазначає, що «однією з позитивних функцій конфлікту є зняття напруги між опонентами, забезпечення вільного виходу почуттів ворожнечі та підтримка взаємин» [6, 49]. Конфлікт є поширеним явищем спілкування в соціальних мережах, зокрема під час аргументації позицій співрозмовників. Реалізація конфлікту здійснюється через комплекс стратегій і тактик комунікативної взаємодії, що і визначає актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемі конфліктного спілкування присвячено чимало наукових праць (Ф. Бацевич, Л. Білоконенко, Н. Войцехівська, І. Гулакова, Н. Дяченко, А. Ішмуратов, А. Корольова та ін.), у яких розтлумачено особливості конфліктної взаємодії. Одна з перших праць, у якій витлумачено поняття стратегії, присвячена стратегіям розуміння зв'язного тексту [3]. І. Шкіцька розмежовує мовленнєві та комунікативні стратегії, вважаючи КС ширшим поняттям, що є «оптимальним набором правил комунікативної поведінки з урахуванням мети спілкування; генеральною макроінтенцією, що визначає організацію мовленнєвої поведінки комуніканта відповідно до комунікативних / некомунікативних цілей мовця і специфічних умов спілкування» [10, 47]. А. Белова пропонує кваліфікувати КС за комплексом критеріїв, серед яких виокремлює соціальні параметри (етнічна приналежність, стать, вік), сутність комунікативних знаків, часова віднесеність, психологічна

налаштованість учасників комунікативної взаємодії, комунікативна мета та відношення між комунікантами [1, 16]. О. Іссерс зазначає, що в загальному розумінні стратегії мовленнєвої поведінки охоплюють всю сферу побудови процесу комунікації, та передбачає планування комунікативної взаємодії залежно від конкретних умов спілкування і особистостей комунікантів, тобто це «комплекс мовленнєвих дій, скерованих на досягнення комунікативної мети» [5, 54]. О. Селіванова вважає КС «складником евристичної інтенційної програми планування дискурсу, його проведення й керування ним із метою досягнення кооперативного результату, ефективності інформаційного обміну та впливу» [8, 607]. Д. Станко потрактовує КС як «поняття, що передбачає спрямування мовленнєвої поведінки відповідно до поставленої мовцем мети» [9, 180]. К. Сєдов визнає КС загальними «прагмалінгвістичними принципами реалізації іллокутивного змісту» [7, 35]. З огляду на це КС розуміємо як найважливіший компонент мовленнєвої поведінки, що визначає загальний план інтеракції, становить схему комунікативної взаємодії і відповідає комунікативній інтенції співрозмовників.

Мета статті — визначити специфіку реалізації конфліктної стратегії спілкування під час аргументації в соціальних мережах, що зумовило розв'язання наступних завдань: виявити особливості поняття стратегії спілкування, схарактеризувати поняття конфлікту як різновиду комунікативної взаємодії, виокремити основні конфліктні стратегії комунікації в аргументативному дискурсі соціальних мереж.

Предмет дослідження — мовні засоби вираження конфлікту в мережевому дискурсі, об'єкт дослідження — комунікативні стратегії аргументативної взаємодії в мережевому спілкуванні. Матеріалом для аналізу слугували тексти дописів і коментарів зі сторінок користувачів соцмережі Facebook, розміщені в публічному інформаційному просторі.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Конфліктна взаємодія насамперед передбачає відсутність

налаштованості комунікантів на спільний результат і відсутність у них спільної комунікативної мети. Дослідники наголошують, що конфліктна поведінка зумовлена особливостями комунікативної ситуації, а не специфікою мовної особистості: «Стратегії краще розглядати як специфічні типи поведінки, тобто стратегія співвідноситься з категоріями поведінки, а не з типом особистості. Таке уявлення дозволяє врахувати зміни в поведінці залежно від ситуації, створює основу для агресивної поведінки в конфлікті і водночас дає підстави більш оптимістично оцінювати перспективи вирішення конфлікту самою особистістю» [4, 23]. Зважаючи на це, навіть врівноважені мовні особистості, які мають тривалий досвід спілкування в соцмережах, використовують за необхідності конфліктні стратегії.

Л. Білоконенко визначає конфліктну КС у такий спосіб: «план комунікації, «програма» мовленнєвих дій, що сприяє особі в досягненні її конфліктної комунікативної мети» [2, 40]. На нашу думку, комуніканти не завжди мають налаштованість на конфлікт, тому говорити про наявність конфліктної мети можна лише в окремих випадках, наприклад, у разі діяльності так званих «ботів», основна діяльність яких і полягає в провокації комунікативних конфліктів. Такі суб'єкти мережевого дискурсу не вступають в аргументовані дискусії, а провокують інших учасників до деструктивних мовленнєвих дій (наводимо мовою оригіналу), напр.:

Alen Eskov Нет никакого «московитської», есть русский язык. РУССКИЙ ЯЗЫК. Великий и могучий. Язык Гоголя, Короленко, Шевченко и Булгакова. И даже Сквороды. Есть глыба великой культуры и есть «крестовый поход» униатки Ницой. Моська и ее лай. Радуйся овце, тебя даже в России слышали.

*Галя Писаренко Alen Eskov **запхайте собі свій «могучий»...** Носіться з ним у рашиці, там де він рідний, а у нас мова, красива і співуча, в якій зроду не було ваших грязних матюків. Мова Лесі Українки, Шевченка,*

Котляревського, Франка. І, навіть, Сквороди! Мова, яка має лунаати по всій Україні. А те, що почули пані Ларису у ворога, то добре) бояться падлюки)) (ФБ, коментарі на сторінці Л. Ніцой, 14.09.2019).

Коментар «бота» один із перших у стрічці, його функція — спровокувати інших учасників дискусії на вербальну агресію, при цьому вони використовують перехід на особистості із вживанням образ, зокрема лайливої лексики (*уніатка, овца*). Інвективи тут слугують маркерами вербальної агресії і є тим лексичними подразниками, на які реагують інші комуніканти. Коли основна функція «ботів» виконана, тобто конфлікт виник і розгортається між іншими учасниками обговорення, мовець, який його спровокував, полишає комунікативний простір. Інші ж учасники продовжують обговорювати проблему, посилаючись на його первинний коментар і звинувачуючи одне одного, напр.:

Роман Косінський **Alen Eskov** *Якщо би Ніцой жила в рашиці, то ви би щось там могли говорити. Російська в Україні — це пережиток російського імперіалізму, тому зайва.*

Вікторія Кисіль **Alen Eskov** *московити вас за свого все одно не приймуть))) зовнішність ваша тому завадить. Тож даремно вислужуєтесь).*

И. Ищенко *Після таких коментарів зникає бажання українською говорити. Пишуть про співучість і красоту мови, й цією ж мовою аж захлинаються від злоби та ненависті... Ненависть до російської мови й культури у вас вроджена (генетична мутація), чи результат масового психозу?*

Людмила Маркевич **Alen Eskov**, *«русскими» ви стали в 1721 році, а до того були московитами. Дякуйте петі і каті, яка крала історію і нищила історичні документи... Знання — сила. Ви що-небудь знаєте про перемогу європейців (литовці, українці) над московитами під Оршею??? Почитайте.*

Лора Зборовська Людмила Маркевич ви думаєте, він читає вміє? (ФБ, коментарі на сторінці Л. Ніщой, 14.09.2019).

Як бачимо, спочатку комуніканти апелюють до провокативного коментаря ініціатора обговорення, який більше жодного разу не відповів на висловлення інших читачів, а згодом переходять до обговорення проблеми між собою. Отже, мети досягнуто: провокація викликала обурення, бурхливе обговорення й конфронтацію між учасниками взаємодії. Проте комуніканти не вдаються до прямих образ і принижень, намагаючись не наслідувати комунікативну поведінку «бота», хоч елементи вербальної агресії тут усе ж таки наявні. Саме в таких випадках визначаємо свідомий намір на конфліктну взаємодію. І основною стратегією поведінки мовця тут є власне конфліктна, скерована на створення конфронтації між учасниками інтеракції. У цьому разі виникнення конфлікту часто є реакцією на дії мовця — провокацію, пояснення, самопрезентацію тощо.

Комунікативний конфлікт, який розгортається в соцмережах, має певну особливість: він не стільки розрахований на безпосередніх учасників, скільки на аудиторію — читачів дописів усіх причетних до конфлікту. З огляду на це, аргументативний дискурс розширюється за рахунок обговорення адресатами цієї проблеми — як у коментарях, так і у власних дописах.

У позиціях лінгвістів щодо типології конфліктних КС немає однастайності. Пропонуємо серед конфліктних стратегій виокремлювати стратегії дискредитації і декларування. У першому випадку йдеться про вербальну агресію, скеровану на опонента, а в другому — про відсутність конструктивної взаємодії.

КС дискредитації спрямована на конкретну особистість; переважно це співрозмовник, до якого звертається мовець, тому КС дискредитації має особистісно орієнтований характер. Стратегія дискредитації суб'єктно скерована, вона актуальна для діалогічної взаємодії: переважно

мовець у такий спосіб вступає в конфліктну взаємодію з конкретним адресатом, залучаючи до інтеракції інших користувачів як аудиторію, напр.: *Ви возмущались, що вам тепер який-то прохвесор хвілолог нових букв напридумав, так не переживай, тепер вам якась чуділа з Окружного розкаже, як і що писати. Круто ж, да? До речі, розгляд буде по позову мами семикласниці, яка захищає честь і достоїнство своєї доні. Певно правопис таки спаплюжив якомсь дитину* (Татуся Бо, 26.06.2019). Стратегія дискредитації скерована на нівелювання особистості співрозмовника, супроводжується вербальною агресією та реалізується через звинувачення, образи й приниження адресата.

КС декларування є вираженням комунікативного конфлікту в імпліцитній формі: мовець замість того, щоб вступати у відкриту конфронтацію, вдається до використання «словоблуддя», багатослів'я, семантичної невизначеності, тобто порушує одночасно декілька максим спілкування — подає зайву інформацію, часто недоречну і більшу за обсягом, ніж потрібно, а також використовує різноманітні риторичні фігури — синтаксико-стилістичні прийоми. КС декларування використовується у випадках обговорення переважно етичних питань, актуальних для суспільства, тому пафосні міркування з приводу важливої проблеми викликають в адресатів роздратування і неприйняття, напр.: Vitalii Shamal *Люди мало читають, відтак мало думають. Багато старших людей ще пам'ятає, як жилося в СРСР і навіть ностальгує з цього приводу. Всі зляться, що верхівка влади краде державні гроші, але всюди дають і беруть хабарі, бо «інакше не вийде прожити». І ще дуже багато просто не любить нашу країну, бо вона «погана» і хоче чимшвидше з неї звалити, а не робити хоча б щось для її покращення. По суті, проблем можна знайти стільки, що то просто капець*) ПС (ФБ, коментар до допису С. Тараторіної, 13.09.2019). КС декларування актуалізує етичні цінності, важливі або для певного історичного періоду, або соціуму, або конкретної людини. Мовець порушує певну

проблему, посиляючись на етичні аспекти її розуміння, що має місце в подальшому обговоренні. Утім, специфікою стратегії декларування є підвищений пафос у висловленнях, використання загальних тверджень, оцінних суджень, але разом з цим мінімізація раціональної аргументації. Зважаючи на це, КС декларування можна визначити і як маніпулятивну стратегію.

Висновки та перспективи дослідження.

Конфліктні стратегії скеровано на асиметричну взаємодію, їхня мета — дискредитація суб'єктів, проти яких скеровано аргументацію. Проте аргументативний дискурс у соцмережі має специфічну рису — це скерування вербальної агресії не проти опонента-адресата, а проти об'єкта опису, що відрізняє їх від кооперативних стратегій.

Література:

1. Белова А. Д. Комунікативні стратегії і тактики: проблеми систематики. Мовні і концептуальні картини світу. 2004. С. 11–16.
2. Білоконенко Л. А. Українськомовний міжособистісний конфлікт. Київ : Інтерсервіс, 2015. 336 с.
3. Дейк ван Т. А., Кинч В. Стратегии понимания связного текста. Новое в зарубежной лингвистике. Москва : Прогресс, 1988. Вып. 23. Когнитивные аспекты языка. С. 153–211.
4. Дяченко Н. Конфлікти: комунікативно-прагматичний аспект. Філологічний часопис. 2019. № 1 (13). С. 21–31.
5. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Москва : УРСС, 2003. 286 с.
6. Корольова А. В. Стратегії і тактики комунікативної поведінки учасників спілкування в ситуації конфлікту. Studia-Linguistica. 2008. № 1. С. 48–53.
7. Седов К. Ф. Дискурс и личность : Эволюция коммуникативной компетенции. Москва : Лабиринт, 2004. 320 с.

8. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
9. Станко Д. В. Стратегії і тактики в емоційному мовленні. Записки з романо-германської філології. 2014. С. 179–185.
10. Шкіцька І. Ю. Маніпулятивні тактики позитиву: лінгвістичний аспект. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 440 с.

УДК 811.161.2'27.373

DOI: <https://doi.org/10.18524/2308-3255.2019.25.195594>

Конфликтные стратегии аргументации в социальных сетях

София Нерян,

преподаватель кафедры периодической прессы и медиаредактирования
Одесского национального университета имени И. И. Мечникова
e-mail: sofochkania@gmail.com

Статья посвящена определению и квалификации стратегий аргументативного общения во взаимодействии в социальных сетях. Рассмотрены понятия стратегии, охарактеризована специфика конфликтного общения в противопоставлении с кооперативным, предложена типология конфликтных стратегий аргументации. На материале постов и комментариев пользователей социальной сети Facebook исследованы особенности конфликтного взаимодействия в аргументативном дискурсе. Предлагается выделять стратегии дискредитации и декларирования, которые имеют вербальные особенности реализации в социальных сетях.

Ключевые слова: социальная сеть, аргументативный дискурс, конфликтное взаимодействие, коммуникативная стратегия, стратегия дискредитации, стратегия декларирования.

Conflicting strategies of argumentation in social networks

Sofia Nerian,

Lecturer at the Periodical Press and Media Editing Chair

Odessa I. I. Mechnikov National University

e-mail: sofochkania@gmail.com

The article is devoted to the definition and qualification of strategies of argumentative communication in interaction in social networks. The purpose of the article — to determine the specifics of the implementation of the conflict strategy of communication during argumentation on social networks, which led to the following tasks: to identify the peculiarities of the concept of communication strategy, to characterize the concept of conflict as a form of communicative interaction, to distinguish the main communicative conflicts in social networks. The subject of research is the linguistic means of expressing conflict in network discourse, the object of study is communicative strategies of argumentative interaction in network communication. The analysis and analysis were based on the texts of posts and comments from the pages of the users of the social network Facebook, posted in the public information space.

The concept of strategy is considered, the specifics of conflict communication in contrast to cooperative are characterized, the typology of conflict strategies of argumentation is proposed. The content of conflicting interaction in argumentative discourse has been traced on the posts and comments of Facebook users. It is proposed to distinguish discrediting and declaring strategies that have verbal features of implementation in social networks.

Conflict strategies are aimed at asymmetric interaction, their purpose is to discredit the subjects against whom argumentation is directed. However,

the argumentative discourse on the social network has a specific feature — it is the targeting of verbal aggression, not against the addressee's opponent, but against the object of description that distinguishes them from cooperative strategies.

Keywords: social network, argumentative discourse, conflict interaction, communicative strategy, discrediting strategy, declaring strategy.

References:

1. Byelova, A. D. (2004). *Komunikatyvni stratehiyi i taktyky: problemy systematyky* [Communication strategies and tactics: problems of systematics]. *Movni i kontseptual'ni kartyny svitu*. pp. 11–16 [In Ukrainian].
2. Bilokononko, L. A. (2015). *Ukrayins'komovnyy mizhosobystisnyy konflikt* [Ukrainian-language interpersonal conflict]. Kyiv. 336 p. [In Ukrainian].
3. Dijk van T. A, Kinch V. (1998). *Strategii ponimaniya svyaznogo teksta* [Strategies for understanding coherent text]. *New in foreign linguistics*. Moscow. Vol. 23. Cognitive aspects of language. pp. 153–211 [In Russian].
4. Dyachenko, N. (2019). *Konflikty: komunikatyvno-prahmatychnyy aspekt* [Conflicts: communicative-pragmatic aspect]. *Philological journal*. Vol. 1 (13). pp. 21–31 [In Ukrainian].
5. Issers, O. S. (2003). *Kommunikativnyye strategii i taktiki russkoy rechi* [Communication strategies and tactics of Russian speech]. Moscow. 286 p. [In Russian].
6. Korol'ova, A. V. (2008). *Stratehiyi i taktyky komunikatyvnoyi povedinky uchasnykiv spilkuvannya v sytuatsiyi konfliktu* [Strategies and tactics of communicative behavior of participants in a conflict situation]. *Studia-Linguistica*. Vol. 1. pp. 48–53 [In Ukrainian].
7. Sedov, K. F. (2004). *Diskurs i lichnost' : Evolyutsiya komunikativnoy kompetentsii* [Discourse and personality : The evolution of communicative competence]. Moscow. 320 p. [In Russian].

-
8. Selivanova, O. O. (2008). *Suchasna linhvistyka: napryamy ta problem: pidruchnyk* [Modern linguistics: directions and problems: a textbook]. Poltava. 712 p. [In Ukrainian].
 9. Stanko, D. V. (2014). *Stratehiyi i taktyky v emotsiynomu movlenni* [Strategies and tactics in emotional speech]. *Zapysky z romano-hermans'koyi filolohiyi*. pp. 179–185 [In Ukrainian].
 10. Shkitskaya, I. Y. (2012). *Manipulyatyvni taktyky pozytyvu: linhvistychnyy aspekt* [Manipulative tactics of the positive: the linguistic aspect]. Kyiv. 440 p. [In Ukrainian].